

Pratarmė

Pristatome tęstinio, kasmetinio, recenzuojamo deimantinės atvirosios prieigos mokslinio leidinio *Archaeologia Lituana* 26 tomą (2025).

Archaeologia Lituana skiriamas Lietuvos ir tarptautinei mokslinei bendruomenei, muziejų bei paveldo institucijų specialistams, archeologijos studentams ir visiems, besidomintiems archeologija bei priešistorė. Leidinyje publikuojami įvairios tematikos moksliniai archeologiniai straipsniai, kuriuos rengia ne tik Vilniaus universiteto Archeologijos katedros tyrėjai, bet ir Lietuvos bei užsienio mokslininkai.

Džiaugiamės galėdami pranešti, kad nuo šiol visi gauti ir teigiamai recenzuoti straipsniai nedelsiant dedami internete šiam žurnalui skirtame Vilniaus universiteto leidyklos internetinės svetainės polapyje¹. Metų pabaigoje visi priimti publikavimui tekstai tradiciškai išleidžiami spausdintu metiniu tomu.

Šiais metais sulaukėme Lietuvos mokslo tarybos patvirtinimo, kad 2025–2027 m. žurnalo *Archaeologia Lituana* leidyba ir toliau bus finansuojama iš valstybės biudžeto lėšų, vykdant Litanistikos prioriteto įgyvendinimo 2025–2030 metais programą.

Leidinyje registruotas tarptautinėse mokslo duomenų bazėse: BASE, *Cabell's directories of Academic Journals*, CORE, *Dimensions*, DOAJ Seal, EBSCO, ERIH PLUS, *Google Scholar* (h5-index 3, g5-index 3), *Journal-TOCs*, Litanistika, MIAR, QOAM, ROAD, *Redalyc*, *ScienceGate*, *ScienceOpen*, *Scilit*, *Sherpa Romeo*, *Scopus*.

Šiame, 26-ajame, tome pristatomi įvairios tematikos tyrimai.

Akad. prof. dr. Eugenijus Jovaiša, žurnalo redaktorių kolegijos narys, nagrinėja Klaudijo Ptolemajo II a. „Geografijoje“ baltams priskiriamus sūdinus. Remiantis įvairių mokslų duomenimis analizuojama, ar sūdinų lokalizacija atitinka Ptolemajo nurodytą vietą ir kokie kultūriniai ryšiai sieja juos su Padunojo Antika bei kitomis aisčių gentimis.

Vilniaus Kalnų parko pilių teritorijos tyrimus tęsia ir pristato Dariaus Kontrimo straipsnis, kuriame analizuojama Vilniaus miesto įkūrimo legendos topografija ir 1390 m. sunaikintos Kreivosios pilies teritorija. Dr. Atas Žvirblys pristato Vilniuje, T. Kosciuškos g. 1, atliktus archeologinius tyrimus. Atkasti XIV a. pradžios mediniai pastatai, gautos jų dendrochronologinės datos, surasti ir į muziejų perduoti 2292 radiniai. Iširta gausi zooarcheologinė ir archeobotaninė medžiaga (Laura Banionytė, Rūta Karaliūtė). Mokslinės archeologijos komisija šią A. Žvirblio detaliųjų archeologinių tyrimų ataskaitą pripažino informatyviausia 2024 m. archeologine ataskaita.

Doc. dr. Egidijus Štavičius, Liudvikas Vasiliauskas, Zenonas Baubonis skelbia Valiūniškių ežervietės (Slabados ir Būdos gyvenviečių) pakrančių akmens amžiaus tyrimų rezultatus.

Dr. Mantas Valančius, 2025 m. apgynęs daktaro disertaciją ir pradėjęs dirbti Archeologijos katedroje, straipsnyje pateikia naujų įžvalgų apie geležies amžiaus keramikos gamybos technologijas, remdamasis makroskopiniais, petrografiniais ir cheminiais duomenimis.

Matas Bodrijė, archeologijos magistrantas, analizuoja geležies amžiaus kalvystės vietų identifikavimo problemas Lietuvos archeologijoje.

Rūta Karaliūtė, dr. Žygmantas Buržinskas, dr. Elina Ananyevskaya, prof. dr. Giedrė Motuzaitė Matuzevičiūtė nagrinėja agroekonomikos sistemą XIII–XIV a. ankstyvuosiuose pietryčių Lietuvos miestuose, remdamiesi Merkinės pavyzdžiu.

¹ Prieiga internetu: <https://www.zurnalai.vu.lt/archaeologia-lituana/lt>

Irina Olevska-Kairisa aptaria archeologinius nusikaltimus ir jų poveikį paveldo specialistams.

Užsienio kolegos pristato Egipto krokodilų mumijų, rastų Kijevo Pečorų lauroje, tyrimų rezultatus – unikalią ir iki šiol mažai žinomą medžiagą.

Archaeologia Lituana – Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto Archeologijos katedros kasmetinis mokslinis leidinys, todėl jame tradiciškai pristatomi svarbiausi metų darbai. Į 2025 m. Archeologijos bakalauro studijų programą įstojo 23 studentai (2023 m. – 15; 2024 m. – 18). Archeologijos magistrantūrą pasirinko 7 studentai (2023 m. – 6; 2024 m. – 8). Katedroje studijuoja 7 doktorantai.

Atnaujintos ir patikslintos modulinės archeologijos studijų programos. Tęsiamas labai pasiteisinęs bendradarbiavimas su Lietuvos nacionaliniu muziejumi – jo archeologijos fonduose rengiami praktiniai užsiėmimai. 2025 m. inventorinta didelė dalis Katedros leidinių ir šaltinių, o jų sąrašas nuolat pildomas².

Katedros darbuotojai dalyvauja 7 Lietuvos mokslo tarybos ir kitų fondų finansuojamuose projektuose. Ypač svarbus – prof. dr. Giedrės Motuzaitės Matuzevičiūtės Keen vadovaujamas *Horizon ERC-2022-COG* projektas „Milways“ (2023–2028).

2025 m. rugsėjo 25–27 d. kartu su Nacionaliniu muziejumi Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai ir Lietuvos istorijos institutu organizuota tarptautinė konferencija „Archeologinės kelionės laiku“, skirta habil. dr. Jono Puzino 120-osioms, habil. dr. Adolfo Tautavičiaus 100-osioms ir habil. dr. Vytauto Urbanavičiaus 90-osioms gimimo metinėms. Konferencijos mokslinė dalis vyko Istorijos fakultete ir Valdovų rūmų muziejuje. Pranešimus skaitė mokslininkai iš Latvijos, Lenkijos ir Lietuvos. Pranešimų pagrindu parengti straipsniai bus publikuoti specialiaame konferencijos leidinyje.

*Albinas Kuncevičius
Agnė Žilinskaitė*

² Prieiga internetu: <https://www.if.vu.lt/mokslas/istekliai-kolekcijos#archeologijos-katedroje-sukaupiti-leidiniai-bei-saltiniai>